

Mélyen tisztelt Köztársasági Elnök Úr, Rektorhelyettes Asszony, Rektorhelyettes Úr, Dékán Urak, Doktori Tanács Elnöke, kedves Doktorjelöltek, tisztelt Vendégeink!

Dies Academicus – Egyetemi Nap

A mai napon egyetemünk 237. születésnapját ünnepeljük. Maga a szó, *Academia*, az antik Görögországból származik, ahol *Academia* volt a neve Platon kertjének, valahol Athén közelében, ahol a filozófus a lét fontos kérdéseit vitatta és kutatta tudóstársaival, és oktatta az ifjúságot. Azóta is, világszerte gyakran hívják akadémiának az oktatással és kutatással foglalkozó intézményeket, amelyek közül is kiemelkednek az ún. „kutatóegyetemek”, amelyek a magas szintű oktatás mellett, a „tisztá tudományok művelésével”, alapkutatással foglalkoznak. Az alapkutatások helyzete és tárgya világszerte jelentősen változott az utóbbi évtizedek során. A XX. század a fizika és a technológia kora volt, amikor az egyetemek mellett, az ipar és állami kutatóhelyek is részt vállaltak az alapkutatásban. Ennek magyarázata a háborúk sora, és a világméretű szembenállás volt; így a technológiai fejlesztés jelentős része is hadicélú volt. Mára ez a helyzet megváltozott, és az alapkutatás ismét, elsősorban az egyetemek feladata lett, de ami fontosabb, megváltozott a kutatás iránya és célja. A középpontba az ember került, részben a humán kommunikáció, részben pedig a medicina, a prevenció, az életminőség és a biotechnológia. Ez jelentős kihívás az orvosegyetemek számára, amely alól nem kivétel a Semmelweis Egyetem sem.

Milyen más jelentése van még az „akadémia”, vagy az „akadémikus” szónak, azon túl, hogy egyetemi? Egy stílust, egy szellemet, egy életfelfogást is jelent. Ahogyan akadémikus stílusban lehet festeni – ahogy David vagy Ingres festett ókort idéző stílusban a XIX. században –, úgy lehet akadémikus stílusban élni és gondolkodni. Ez a múltra való odafigyelést, a hagyományok őrzését, tiszteletét és továbbvitelét jelenti. A múlt érték és

rangot jelent, a világ híres egyetemei – Sorbonne, Bologna, az angol egyetemek – méltán büszkék többszáz éves fennállásukra, mert ez bizonyítja, hogy olyan módon és olyan elvek szerint működtek, amelyek biztosították a fennmaradásukat. Az évszázadokon átívelő fennállás során kialakulhat egy szellemiség, amely ugyan lassan alakul ki, de utána tartósan fennmarad, és támaszként szolgálhat.

Az első magyarországi egyetemek kevésbé voltak szerencsés helyzetben. Bár egyetemek egész sora alakult – Nagy Lajos alapított egyetemet Pécsen, Zsigmond Budán, Mátyás Pozsonyban, Báthory István Kolozsváron, Bethlen Gábor Gyulafehérváron –, ezek azonban néhány éves fennállás után megszűntek. Részben a történelem nem volt kegyes hozzájuk, részben szervezetlenek voltak, illetve híján voltak a szükséges anyagiaknak. Ekkor jelent meg a színen Pázmány Péter, aki a három részre szakadt országban felismerte, hogy a nemzet megmaradásának egyik feltétele az önálló nemzeti felsőoktatás és a hazai tudomány művelése. 1635-ben Nagyszombaton megalapította egyetemünk jogelődjét, amely először teológiai és filozófiai karral rendelkezett, majd később kibővült a jogi, és 1769-ben Mária Terézia jóváhagyásával az orvosi karral. Pázmány Péter nem csak megalapította az egyetemet, de megszervezte működését és ellátta kellő anyagiakkal. A saját vagyonát költötte rá. Ez a körültekintő és gondoskodó alapítás tette lehetővé, hogy egyetemünk minden nehézség ellenére ma is fennáll, és mi is büszkék lehetünk több mint két évszázados múltjára, és arra a szellemiségre, ami itt kialakult, és ami valóban támaszként szolgált az elmúlt évszázad emberpróbáló évtizedeiben.

Mi az, amire büszkék lehetünk? Büszkék lehetünk arra, hogy egyetemünk világszerte elismert, magas színvonalon oktat, és mindazok, akik a Semmelweis Egyetemen szereztek diplomájukat, kiválóan megállták helyüket akár idehaza, akár a világ bármelyik országában, ahová vagy a történelem sodorta őket, vagy ahová mostanában saját akaratukból mennek.

Büszkék lehetünk arra, hogy közel húsz éve oktattunk hallgatókat német és angol nyelven, és az a több ezer német és angol nyelven oktató hallgató, illetve Semmelweis-diplomás megelégedéssel tért vissza hazájába, ahol mindenütt elismeréssel nyilatkoztak itt elnyert tudásukról.

Napjainkban talán leginkább büszkék lehetünk arra, hogy olyan tudású és szellemiségű orvosokat képeztünk, akik a magyar egészségügyet magas színvonalon működtetik, a mostoha körülmények ellenére. Az, hogy Magyarországon a betegellátás eddig nem omlott össze – pedig minden oka meglett volna rá –, ennek a tudásnak és szellemiségnek köszönhető. Minden erőfeszítésnek azonban van határa, és ha érvényesülnek azok a tendenciák, melyek a felsőoktatást és az orvosképzést szétzilálnák, akkor nem lesz alap, amihez vissza lehet nyúlni. Az országnak ma ismét szüksége lenne egy Pázmány Péterre, egy nagy formátumú politikusra, aki szíve ügyévé tenné a hazai művelődést és oktatást, aki elhivatottsággal és tehetséggel kirajzolná a magyar felsőoktatás számára a sikeres jövő útját.

Van még egy felfogása és értelmezése az „akadémikus” jelzőnek, ami elgondolkodtató, különösen a mai materiális világban, mert úgy hangzik, hogy „nem gyakorlatias”. Ha egy eszmefuttatás úgy mond „akadémikus” vagy egy tudományos eredmény akadémikus jelentőségű, akkor azt úgy értelmezzük, hogy nincs sok köze a gyakorlathoz. De vegyük észre itt is az értéket! Egy igazi kutatót elsődlegesen a kíváncsiság, a megismerés vágya kell, hogy hajtson, és nem anyagi szempontok. Természetesen, ha olyasmit talál, ami közvetlenül hasznosítható, azt meg kell tenni, és az innováció támogatása most az egyetem egyik kiemelt feladata is lett. De az alkalmazott kutatást kizárólagossá tenni hiba lenne, mert a kutatás ilyen jellegű korlátozása a szellem beszűkülését eredményezné, és az egyetemet kiszolgáltatná a mindenkori gazdasági környezetnek. Most 100 éve, hogy Albert Einstein megfogalmazta korszakalkotó gondolatait, amelyek 1905-ben igencsak akadémikus jelentőségűek voltak,

olyannyira, hogy az $E = mc^2$ képletet sokan nem is értették, és 1921-ben, a Nobel-díj átadásakor Einsteint nem is akarták engedni, hogy a specifikus relativitáselméletről beszéljen. Napjainkban pedig Einstein elméleteire technológiák széles köre épül, mint például a lézertechnika, amely alapján robotok működnek, autókat szerelnek össze vagy sebészi beavatkozásokat hajtanak végre. Az alapkutatásba invesztálni jó befektetés, csak ki kell várni a megtérülést. A világ vezető gazdasági hatalmai jól tudják ezt, és nemzeti jövedelmük jelentős hányadát fordítják az alapkutatások támogatására. Az Európai Unió 7. Framework Programja újra prioritásként fogalmazza meg az alapkutatások támogatását, mert alapkutatás nélkül nincs alkalmazott kutatás sem. Magyarországon ma a gazdasági vezetés ezt még nem tudja, és csak remélhetjük, hogy a jövő ebben is változást hoz. Addig is az egyetemeknek és a Semmelweis Egyetemnek maradjon továbbra is feladata, hogy olyan jó szellemű, tehetséges oktatókat, kutatókat, orvosokat neveljen, akik – Claude Bernard szavaival élve – látják, amit mindenki lát, de azt gondolják, amit senki más.

Végül engedjék meg, hogy néhány személyes indíttatású gondolatról beszéljek. Véletlen az, hogy Rector Úr engem kért arra, hogy a mai Dies Academicus alkalmából ünnepi beszédet mondjak. Véletlen az is, de engem büszkeséggel tölt el, hogy a mai ünnep egyik főszereplője, Studinger Péter – akit a Köztársasági Elnök Úr jelenlétében avatunk SUB AUSPICIIS REI PUBLICAE doktorrá, mert élete minden eddigi vizsgáját jelesre teljesítette – az én tanítványom volt. És különös véletlen, hogy 36 évvel ezelőtt, 1969-ben, vizsgaeredményeim alapján én magam is jogosult voltam a Népköztársaság elnöke által adományozott gyűrűre és a kitüntetéses avatásra. De arra a kitüntetéses avatásra soha nem került sor, mert az akkori világban ehhez a KISZ-ajánlása is kellett volna, amit nem kaptam meg, lévén, hogy személyemet nem találták méltónak és alkalmasnak e megtisztelő elismerésre. Ebben azonban a véletlennek már nem volt szerepe. Azért tartottam ezt említésre méltónak, mert egy apró, de

jellemző történet az egyetem életének egy olyan időszakáról, amikor a politika ránehezedett az egyetem életére, s amikor ez történik, elhalványulnak az akadémiai értékek, csorbul az egyetem legfontosabb küldetése: az egyetemes tudás közvetítése, gazdagítása és tisztelete.

A politikának, a mindenkori politikának természetesen megvan a feladata az egyetemekkel kapcsolatban: támogatnia kell és vigyáznia kell rá, de hagyni, hogy autonóm módon működjön. Elvárás az egyetemekkel szemben csak az lehet, hogy a legmagasabb szintű tudományos munkán alapuló, legmagasabb szintű oktatást nyújtsa, valamint szakmai igényességre és etikus magatartásra neveljen. Minden más idegen az egyetem szellemiségétől. Különösen idegen a haszonelvű gondolkodás ott, ahol a cél a természet törvényeinek, az emberi test működésének mind jobb megértése, és az ember testi-lelki egészségének megóvása. Ez nem egy romantikus, az evilági gyakorlattól elszakadt és ezért idejétmúlt szemlélet, hanem az egyetlen vezérelv, amit követnünk kell, ha azt akarjuk, hogy ránk is azzal a büszkeséggel emlékezzenek majd az eljövendő generációk, ahogyan mi emlékezünk az előttünk járókra.

Köszönöm, hogy meghallgattak.